

Het vangen van Kruisbekken.

Kees van Eerde

Degenen die denken dat het vangen van Kruisbekken een moeilijke klus is hebben het mis! Zoals ieder weet staat en valt het vangen -met name bij het vangen van een bepaalde soort- met geïnvesteerde tijd en misschien wat creativiteit.

Na de oproep van Magnus Robb en Pim Edelaar om te participeren in het door hen geïnitieerde kruisbek geluids-/biometrie-project (Robb & Edelaar 2002) besloot ik een poging te wagen, niet wetende waar het zou eindigen. Kruisbekken hadden bij mij al eerder interesse gewekt sinds ik in augustus 1996 een nest vond waar, verbazingwekkend genoeg, de beide ouders deels in juveniel kleeed waren. Succesvol jongen grootbrachten (Van Eerde 1996). Een boeiende soort dus en na wat lijstjes bekeken te hebben bleek dat er jaarlijks niet zo erg veel kruisbekken worden geringd, hoewel collega ringer Kees Terpstra er gedurende zijn 'loopbaan' meer dan 1000 heeft geringd op de Veluwe. Verder bleek uit literatuur (Jenni & Winkler 1994) dat er nog veel onduidelijkheden rond deze mysterieuze vogel uit de verre noordelijke en oostelijke taiga's hangen. Reden genoeg dus om me als ringer eens op deze soort te storten.

Na een valse start najaar 2001 werden we vanaf juli van het daarop volgende jaar overspoeld door aanzienlijke aantallen kruisbekken. Het was weliswaar geen mega-eruptie maar hun aanwezigheid kon absoluut niet over het hoofd worden gezien. De Drentse bossen liggen mooi op de aanvliegroute van Kruisbekken uit het noorden en binnen de kortste keren zaten vooral de oudere larixvakken dan ook vol met vogels. Plots uit het 'niets' opdoemende groepen die met veel kabaal boven de bossen cirkelden, bepaalden het beeld. Een pracht gezicht in een tijd dat de meeste vogels zich gedeisd houden. Behalve de aanwezigheid van kruisbekken was mij ook al snel duidelijk dat de meeste naaldbomen een mastjaar tegemoet gingen, met name larix, sitka en douglas droegen veel kegels. Bij fijnspar was dat minder uitgesproken, hoewel verschillende bomen propvol kegels zaten. Ook grove den was goed voorzien alleen nog lang niet beschikbaar om als voedselbron te dienen. De combinatie vogels en voedsel deed vermoeden dat ze wel eens zouden kunnen blijven hangen. Vrij kort na aankomst bleek dat ze zelfs nog een stap verder gingen door direct na aankomst te gaan broeden. Het voeren van pas uitgevlogen jongen was een aanwijzing

voor een zeker broedgeval en ook nestbouw werd vastgesteld. In dat laatste geval bleek het vrouwtje helaas geen eieren gelegd te hebben (of het nest was al gepredeerd voordat ik de nacontrole uitvoerde). In de nazomer geven larixen behalve voedsel nog voldoende dekking om een nest weg te werken. Of er een voorkeur bestaat om in de nazomer met name in larixen te broeden is mij niet bekend. Het is trouwens pas recent dat ze in de nazomer broeden, want het '96 broedsel was het eerste bekende geval in Nederland.

Maar nu nog vangen! Hoe moest ik dat aanpakken. De meeste kegels zitten in de toppen van de bomen en een mistnetje zomaar ergens in een bos planten met bomen die tot meer dan 30 meter hoog reiken was een ridicuul idee. Na de vogels een tijd geobserveerd te hebben bleek het dat ze zich zo halverwege de ochtend verzamelden rond waterplasjes om te drinken. Het idee om te proberen ze daar te gaan vangen was geboren, mede ingegeven door literatuur-aanwijzingen (Bub 1986). Op een zonnige ochtend eind juli werd de daad bij het woord gevoegd en verschillende mistnetten werden bij drinkplasjes in een verder zeer open deel in het bos geplaatst. Ik had het idee dat wanneer ik ze in tentvorm over het plasje plaatste, de vogels me in ieder geval geen loer konden draaien door van

boven naar het plasje te vliegen. Maar zouden ze de mistnetten niet zien zoals veel andere soorten, die vervolgens feilloos het net weten te ontwijken en wat te denken van wapperende netten door de wind? Dat moest toch wel opvallen. Misschien dat het laatste wel het geval was maar dit weerhield de kruisbekken niet om de drinkplaats te gebruiken. De eerste ochtend werden er vier kruisbekken gevangen!! Een succesvolle dag en de 'truc-bij-drinkplas' lukt dus. Binnen de kortste keren werden meerdere pogingen ondernomen, inmiddels mede geholpen door enkele lokkers. Op verschillende plaatsen in het bos, voornamelijk bij percelen larix want daar zaten ze tenslotte, werd de truc uitgetoetst en overal dezelfde reactie. Soms gedroegen ze zich als ware lemmingen die zich in zee stortten. De een na de ander dook als een raket naar beneden het net in en ook na een keer te zijn terug geworpen door de elasticiteit van het net, bleven ze het gewoon weer opnieuw proberen. Reeds geringde vogels werden weliswaar iets terughoudender maar drie vogels lieten zich voor een tweede maal strikken. Een maal ging het zo gek dat ik vogels zelfs weg moest jagen om te voorkomen dat ik er te veel ving!

Het bleek dus in het geheel geen moeite om kruisbekken te vangen. Vanaf juli tot december 2002 ving ik

425 vogels, waaronder ook een Witbandkruisbek. Ook de Grote Kruisbek maakt natuurlijk kans om te worden gevangen, hoewel dat afgelopen jaar niet het geval was. Hoogst waarschijnlijk waren ze er niet of nauwelijks.

Als het mij lukt om kruisbekken te vangen dan kunnen anderen zoals u dat natuurlijk ook. Ik hoop met dit artikelje dan ook meer ringers enthousiast te maken om kruisbekken te gaan vangen, met name ringers in de buurt van larixbossen in het binnenland. Natuurlijk blijven andere naaldboomsoorten ook interessant; geef vooral ogen en oren de kost. Aan de kust zijn al genoeg ringers aanwezig om overtrekkende vogels te kunnen onderscheppen en dat zal ook

een geheel andere vangtechniek vergen denk ik. Heb je eenmaal kruisbekken gevangen dan wil ik iedere ringer aansporen zoveel mogelijk biometrie te noteren (met name verschillende snavelmaten) en een geluidsopname te maken bij het loslaten. Bedenk wel dat dit alles nog meer tijd vergt dan het vangen zelf! Zie voor meer informatie hieromtrent het eerder in het OHV verschenen artikel van Magnus en Pim (Robb & Edelaar 2002) of neem contact op met Pim Edelaar: graesc@sinectis.com.ar. Je kunt op deze manier als ringer een belangrijke bijdrage leveren aan wetenschappelijk interessante vragen en eigenlijk vind ik dat een vanzelfsprekendheid die bij je ringvergunning hoort.

Samengevat hieronder wat vangtips voor zover mijn ervaring strekt:

- Vang in een larix bos. Hier vind je de eerste kruisbekken. De zaden van larix zijn namelijk het eerst als voedselbron beschikbaar (ca. vanaf augustus) en zijn voor een Kruisbek bovendien een peuleschil om te openen. Bij gebrek aan larix is fijnspar natuurlijk een mooi alternatief.
- Vang bij een drinkplasje in een open deel van het bos. Creëer zonodig een plasje in een droog en open gedeelte van het bos door een vrij vlak kuiltje te maken, dit met plastic o.i.d. te bekleden en te vullen met water. Eventueel kun je dit combineren met een druppelaar, waardoor het wateroppervlak in beweging blijft en de aandacht er extra op wordt gevestigd.
- Plaats de netten rondom het plasje. Ik zet ze zelf in een driehoek zodat er geen open aanvliegroute is. Een open gedeelte aan de bovenzijde is geen probleem. Ze vliegen soms wel van boven naar het water maar bij het wegvliegen vang je ze toch nog. Menig vogel zit aan de binnenkant van het net!

- Lokkers doen hun werk goed.
- Geluid kun je gebruiken maar is niet essentieel als je met lokkers werkt.
- Droge dagen zijn de beste vangdagen. Met regenachtig weer en ook met mist komen ze bijna niet naar beneden. In de bomen zelf kunnen ze dan genoeg vocht vinden.
- Later in het najaar wordt het vangen ook een probleem doordat het steeds natter wordt.
- Als ze niet meer naar beneden willen komen, zou je eens een 'inspring'kooi kunnen uitproberen met lokker, die je de boom in takelt en die overladen is met kegels. Ik bedoel hiermee een kooi met aan de bovenzijde openingen waardoor ze wel naar binnen kunnen komen maar niet meer naar buiten.

Het mooiste is het natuurlijk om zelf zo vindingrijk te zijn om een goede vangmethode te ontwikkelen. Het alleen aanbieden van voedsel in de vorm van kegels op de grond had hier overigens geen positieve invloed op de vangsten. Tot zover mijn ervaringen met betrekking tot het vangen van kruisbekken. Als u naar aanleiding hiervan nog vragen heeft kunt u me altijd even bellen of mailen en ik ben natuurlijk ook geïnteresseerd in ervaringen van anderen.

Literatuur:

Bub H. 1986. *Vogelfang und Vogelberingung* 3. Neue Brehm Bücherei.

Eerde K.A. van 1996. *Succesvol broedgeval van paartje jonge Kruisbekken *Loxia curvirostra* in augustus 1996.* Drentse Vogels 9: 48-51.

Jenni L. & Winkler R. 1994. *Moult and ageing of European passerines.* Academic Press, London.

Robb M. & Edelaar P. 2002. *Verschillende geluidstypen bij de Kruisbek.* Op Het Vinkentouw 96: 40-44.

Robb, M. & Edelaar P. 2002. *Biometrie van geluidstypes bij de Kruisbek.* Op het Vinkentouw 96: 45.

Kees van Eerde

Levimaat 13

7991 EB Dwingeloo

0521-593907

email: k.eerde@wxs.nl